

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้านิทานพื้นบ้านจังหวัดเลยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งเอกสารต่าง ๆ ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
 ความหมายของวัฒนธรรม
 ลักษณะของวัฒนธรรม
 ประเภทของวัฒนธรรม
 ความสำคัญของวัฒนธรรม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทรรศน์
 เอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2509 : 99 - 120) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทนิทานอย่างกว้าง ๆ 4 แบบ คือ

1. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area) โดยอาศัยเขตแดนทางภูมิศาสตร์เป็นเกณฑ์
2. การแบ่งตามแบบของนิทาน (Form)
3. การแบ่งตามชนิดของนิทาน (Type Index)
4. การแบ่งตามสารัตถะของนิทาน (Motif Index)

การแบ่งนิทานตามแบบ (Form) แบ่งได้ 5 ประเภท คือ

1. นิทานปรัมปรา (Fairy Tale) เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่านิยายปรัมปราเป็นเรื่อง

ค่อนข้างยาว มีสารัตถะหลายสารัตถะประกอบอยู่ในนิทานนั้น เป็นเรื่องที่สมมติว่าเกิดขึ้นที่ใดที่หนึ่ง แต่ไม่กำหนดชัดเจน หรือแน่นอนจริงจั่ง เนื้อเรื่องประกอบด้วย อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ และ ตัวเอกมักเป็นผู้มีคุณสมบัติพิเศษ ตัวอย่างนิทานประเภทนี้ เช่น เรื่องนางสิบสอง ปลาบู่ทอง เป็นต้น

2. นิทานท้องถิ่น (Legend) มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เดียว และเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี โศคลง หรือคตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็น ลักษณะของท้องถิ่น อาจแปลก พิสดาร หรือพันวิสัยความเป็นจริงไปบ้าง แต่ก็ยังเชื่อกันว่าเกิดขึ้นจริง หรือมีเค้าความจริง นิทานท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 6 ชนิด คือ

2.1 นิทานประเภทอธิบาย เช่น ทำไมกาจึงมีขนดำ เป็นต้น

2.2 นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ เช่น เรื่องผี โศคลง เป็นต้น

2.3 นิทานเกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้ และลายแทง เช่น เรื่องปู่โสมเฝ้าทรัพย์ เป็นต้น

2.4 นิทานวีรบุรุษ เช่น เรื่องพระร่วงวาจาสิทธิ์ เป็นต้น

2.5 นิทานคติสอนใจ เช่น เรื่องชาดกต่าง ๆ ที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นคน

เป็นต้น

2.6 นิทานเกี่ยวกับนักบวชต่าง ๆ เช่น เรื่องหลวงพ่อโคะ เป็นต้น

3. เทพนิยาย (Myth) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทวดา นางฟ้า หรือเจ้าป่าเจ้าเขา เป็นต้น เทพนิยายเหล่านี้มักมีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ปฏิบัติในทางศาสนา เช่น เรื่องเมขลา - รามสูร เป็นต้น

4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tale) มีตัวเอกเป็นสัตว์ แต่สมมติว่ามีความคิดและการกระทำเหมือนคน อาจแสดงให้เห็นความฉลาด ความโง่เขลา ความขบขัน ฯลฯ มักมีคติสอนใจอยู่ด้วย นิทานเรื่องสัตว์แบ่งย่อยได้ 2 ชนิด คือ

4.1 นิทานประเภทสอนคติธรรม เช่น เรื่องราชสีห์กับหนู เป็นต้น

4.2 นิทานประเภทเล่าขำหรือเล่าไม่รู้จักจบ มีเนื้อเรื่องและวิธีเล่าแบบจำเพาะ

5. นิทานตลกขบขัน (Jest) มักเป็นเรื่องสั้น ๆ จุดสำคัญอยู่ที่เรื่องซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ต่าง ๆ อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับความโง่และกลโกง การแสดงไหวพริบ การพ่นขันต่อ การเดินทางการผจญภัย ฯลฯ เช่น เรื่องศรีธนญชัย

เจือ สดะเวทิน (2517 : 46) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานชาวบ้านไว้คล้ายคลึงกันคือ

1. ต้องเป็นเรื่องเล่า
2. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่ากันด้วยปากต่อปากมาก่อน
4. ต้องแสดงความคิดความเชื่อของชาวบ้าน
5. เรื่องที่มีคติแก่นิยมโลมเป็นนิทาน เช่น มะกะโท ชาวบ้านบางระจัน

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2528 : 60 - 72) ได้จัดประเภทนิทานตามรูปแบบนิทาน (Form) ไว้ 11 ประเภท ดังนี้

1. นิทานมหัศจรรย์ เป็นนิทานเกี่ยวกับความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ มักมีเรื่องเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา เนื้อเรื่องค่อนข้างยาว เช่น เรื่องสโนไวท์ ชินเดอเรลลา เป็นต้น
2. นิทานชีวิต เป็นเรื่องค่อนข้างยาว มีหลายอนุภาค หลายตอน ดำเนินเรื่องไปในโลกแห่งความจริง มีการบ่งสถานที่และตัวละคร แม้จะมีเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ก็ทำให้เชื่อว่ามีทางเป็นไปได้ เช่น เรื่องไกรทอง ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น
3. นิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานค่อนข้างยาว เป็นเรื่องผจญภัยของวีรบุรุษ วีรบุรุษมีนิสัยและลักษณะที่เหมือนมนุษย์ เช่น เรื่องเฮอรัคิวลีส เซซิอุสของกรีก เป็นต้น
4. นิทานประจําถิ่น มักเป็นเรื่องแปลกพิสดารกว่าเคยเกิดขึ้นจริง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง บ่งตัวละครและสถานที่ไว้ชัดเจน จะอธิบายความเป็นมาของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เรื่องตาม่องล่าย เป็นต้น
5. นิทานอธิบายเหตุ เป็นเรื่องอธิบายถึงกำหนด หรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เพื่อตอบคำถามว่าทำไมสิ่งนั้นจึงเป็นเช่นนั้น เช่น ทำไมจระเข้จึงไม่มีลิ้น ดาวลูกไก่ เป็นต้น
6. เทวปกรณัม เป็นเรื่องอธิบายถึงกำหนดของจักรวาล ปราณุกาณ์ในธรรมชาติ เช่น เรื่อง เมฆลารามสูตร มักเป็นเรื่องของเทพ หรือกึ่งคนกึ่งเทพ แสดงถึงความเชื่อทางศาสนา
7. นิทานสัตว์ ตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์โดยทั่วไป มักแสดงให้เห็นความฉลาด ความโง่หรือความเจ้าเล่ห์ของสัตว์

8. นิทานมุขตลก มักเป็นเรื่องขนาดสั้น ตัวละครอาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ความไม่น่าเป็นไปได้ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความตลกขบขัน

9. นิทานศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา แต่ไม่ใช่เทวปกรณ์ มักจะอ้างถึงศาสนาและสาวกในศาสนาซึ่งไม่ปรากฏในคัมภีร์ นิทานเหล่านี้ ตามพระประสงค์ของผู้เล่าถือว่าเป็นเรื่องจริง

10. นิทานเรื่องผี เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีในลักษณะต่าง ๆ

11. นิทานเข้าแบบ เป็นนิทานที่มีแบบพิเศษ เช่น นิทานลูกโซ่ นิทานไม่รู้จบ เป็นต้น

พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2529 : 1776 - 1781) เขียนเรื่อง "นิทานพื้นบ้านภาคใต้" ได้จัดประเภทนิทานพื้นบ้านภาคใต้ไว้ 5 ประเภท คือ

1. นิทานมุขตลก แบ่งย่อยได้ดังนี้
 - 1.1 นิทานมุขตลกเรื่องเพศ
 - 1.2 นิทานมุขตลกเกี่ยวกับนิสัย
2. นิทานอธิบาย แบ่งย่อยได้ดังนี้
 - 2.1 นิทานอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์
 - 2.2 นิทานอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์
 - 2.3 นิทานอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของพืช
 - 2.4 นิทานอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติทั่ว ๆ ไป
 - 2.5 นิทานอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
3. นิทานภูมินามหรือนิทานเกี่ยวกับกำเนิดสถานที่
4. นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ แบ่งย่อยได้ดังนี้
 - 4.1 นิทานความเชื่อเกี่ยวกับทรัพย์สมบัติ
 - 4.2 นิทานความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปิศาจ ไสยศาสตร์ และอำนาจเร้นลับ
 - 4.3 นิทานเกี่ยวกับโหราศาสตร์และฤกษ์ยาม
5. นิทานคติ

นอกจากนี้พรศักดิ์ พรหมแก้ว ได้กล่าวถึงคุณค่านิทานพื้นบ้านภาคใต้ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. คุณค่าทางปัญญา นิทานพื้นบ้านช่วยฝึกฝนและเสริมสร้างปัญญาแก่ผู้เล่า ผู้ฟังและ

ผู้ศึกษา เช่น การฝึกฝนปัญญาในการผูกเรื่อง การจดจำ การปรับเปลี่ยน และการตีความ เป็นต้น

2. คุณค่าทางการสำเร็จอารมณ์ นิทานเป็นเรื่องราวที่มีตัวละคร แสดงพฤติกรรม หรือความเป็นมาเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นการสนองจิตสำนึกพื้นฐานด้านความบันเทิงและความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ นิทานพื้นบ้านภาคใต้ทุกเรื่องย่อมล้วนแล้วแต่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานเมื่อได้ฟัง

3. คุณค่าทางด้านสังคมสัมพันธ์ การเล่านิทานทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันก่อให้เกิดความสนิทสนมรักกัน ความรักความเข้าใจกันมากขึ้น

4. คุณค่าทางการศึกษาศัพท์ ส่วนวนภาษาถิ่นได้ อันจะทำให้มีประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

5. คุณค่าในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ของสังคมภาคใต้ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ นิทานประเภทคติสอนใจซึ่งมุ่งปลูกฝังค่านิยมในการดำเนินชีวิต

6. คุณค่าทางการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้ ซึ่งสอดแทรกอยู่ในนิทานผู้ศึกษาย่อมนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

ในด้านวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านนั้นมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

กิ่งแก้ว อัดถากร (2514) ศึกษาวรรณกรรมจากบ้านในตำบลนาป่า อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้แยกเป็นประเภทต่าง ๆ 5 ประเภทสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. นิทาน 47 เรื่อง แยกออกเป็นนิทานเรื่องสัตว์ 2 เรื่อง นิทานคติ 17 เรื่อง นิทานมุขตลก 4 เรื่อง นิทานเรื่องไม้ 8 เรื่อง นิทานทรงเครื่อง 16 เรื่อง

2. นิยาย 17 เรื่อง แยกออกเป็นนิยายเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ 1 เรื่อง นิยายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ 2 เรื่อง นิยายเกี่ยวกับสัตว์ 4 เรื่อง นิยายเกี่ยวกับมนุษย์ 6 เรื่อง นิยายเกี่ยวกับสถานที่ 3 เรื่อง นิยายเกี่ยวกับพิธีกรรม 1 เรื่อง

3. ประวัติ 14 เรื่อง แยกออกเป็นประวัติพระพุทธเจ้า 5 เรื่อง ประวัติพระโพธิสัตว์ 5 เรื่อง ประวัตินักบวช 1 เรื่อง ประวัติกษัตริย์ 2 เรื่อง ประวัติเหตุการณ์ 1 เรื่อง

4. แหล่งขวัญ 10 เรื่อง แยกได้ดังนี้ แหล่งขวัญอิงพราหมณ์ 3 เรื่อง แหล่งขวัญ
อิงพุทธศาสนา 7 เรื่อง

5. महाकाพย์เรื่องรามเกียรติ์ 2 เรื่อง

เนื้อหาวรรณกรรมแต่ละประเภทพอสรุปได้คือ วรรณกรรมประเภทนิทาน ส่วนมากจะให้ความสนุกสนานให้คติเตือนใจ วรรณกรรมนิยายให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นพืชพันธุ์สัตว์หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ วรรณกรรมประวัติ มุ่งแสดงประวัติที่เกิดขึ้นจริงจะเป็นประวัติของบุคคลหรือสถานที่ เช่น ประวัติพระโพธิสัตว์ วรรณกรรมแหล่งขวัญ หมายถึง บทร้องที่หมอทำขวัญใช้ในงานต่าง ๆ เช่น ทำขวัญนาค ขวัญกฐิน และพิธีโกนจุก เป็นต้น วรรณกรรมมหากาพย์มักจะเอาเรื่องรามเกียรติ์ตอนใดตอนหนึ่งมาเล่า

ประจักษ์ สายแสง (2516) วิจัยวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาศ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. วรรณกรรมที่รวบรวมได้ 112 เรื่อง แบ่งประเภทไว้ดังนี้ คือ นิทาน 63 เรื่อง นิยาย 22 เรื่อง ประวัติ 2 เรื่อง แหล่ง 23 เรื่อง เพลง 2 เรื่อง

2. ยกตัวอย่างอนุภาคจากวรรณกรรม 19 อนุภาค

3. การวิจัยตามโลกทรรศน์ของชาวตำบลศรีศรีมาศ ปรากฏผล ได้ดังนี้

3.1 สุกตนิยม อันเป็นหลักใจควรวัดธรรมใดเป็นแนวของการยึดถือปฏิบัติปรากฏในวรรณกรรม 40 เรื่อง แยกกล่าวตามประเภทของวรรณกรรม ได้ดังนี้

3.1.1 สุกตนิยมจากนิทานเรื่องสัตว์ 1 เรื่อง

3.1.2 สุกตนิยมจากนิทานคติ 7 เรื่อง

3.1.3 สุกตนิยมจากนิทานมุขตลก 22 เรื่อง

3.1.4 สุกตนิยมจากนิทานทรงเครื่อง 2 เรื่อง

3.1.5 สุกตนิยมจากนิยายสถานที่ 1 เรื่อง

3.1.6 สุกตนิยมจากประวัติ 1 เรื่อง

3.1.7 สุกตนิยมจากแหล่งจริยธรรม 2 เรื่อง

3.1.8 สุกตนิยมจากแหล่งขวัญ 1 เรื่อง

3.1.9 สุกตินิกยมจากแหล่งประวัติ 2 เรื่อง

3.1.10 สุกตินิกยมจากเพลง 1 เรื่อง

3.2 ทุขสังโยชน์ปรากฏในมุขตลก ซึ่งแสดงมุกกลับของชีวิตและสังคม 35 เรื่อง อยู่ในมุขตลกทั้งสิ้น ส่วนทุขสังโยชน์ ซึ่งแสดงความจริงเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมปรากฏในนิทานสัตว์ 1 เรื่อง นิทานคติ 5 เรื่อง

ปรีชา อุตระกุล (2521) วิจัยวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัยได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลังกาใหญ่ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น การให้โอกาสหนุ่มสาวเลือกคู่ครองด้วยธรรมเนียมการลงกระเดื่อง ภายหลังการแต่งงานฝ่ายชายจะไปอาศัยอยู่ที่บ้านของภรรยา ประเพณีการมีฟัวเดียวเมียเดียว ระบบการสืบทอดมรดกที่บ้านและที่ดินสืบทอดมาทางฝ่ายหญิง อาชีพของชาวบ้านตำบลังกาใหญ่ ส่วนมากมีอาชีพทำนา ทำไร่ และค้าขาย ความเชื่อในทางพุทธศาสนา เน้นหน้าที่ของแต่ละบุคคล ความอดทน และความกตัญญูเป็นหลัก

สุรียา คงประเสริฐ (2522) ได้วิจัยวรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. วรรณกรรมที่รวบรวมได้มี 51 เรื่อง จำแนกออกได้เป็น 6 ประเภท คือ นิยาย 10 เรื่อง นิทานมุขตลก 5 เรื่อง นิทานเรื่องสัตว์ 10 เรื่อง นิทานคติ 14 เรื่อง นิทานทรงเครื่อง 8 เรื่อง นิทานอิงประวัติ 4 เรื่อง

2. ผลจากการวิเคราะห์วรรณกรรมไทยรามัญ ปรากฏว่าวรรณกรรมต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยรามัญหลายประการ เช่น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารของชาวไทยรามัญ แนวความคิด ความเชื่อตลอดจนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยรามัญ และบางเรื่องคล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้านไทยภาคต่าง ๆ

ทัศนีย์ ทานตวนิช และคนอื่น ๆ (2522) ได้วิจัยวรรณกรรมพื้นบ้านตะวันออก ในระยะต้นปี พ.ศ. 2522 ในเขตจังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยได้เก็บข้อมูลวรรณกรรมประเภทนิทานพื้นบ้านทั้งหมด 265 เรื่อง นิทานที่เก็บได้แบ่งตามรูปแบบของนิทานได้ 11 ประเภท

คือ เทพนิยาย นิทานชีวิต นิทานวีรบุรุษ นิทานประจำถิ่น ตำนาน และเทพปกรณัม นิทานสัตว์ นิทานอุทาหรณ์ นิทานมุขตลก นิทานอธิบาย นิทานไม่รู้จบและนิทานเข้าแบบและนิทานเบ็ดเตล็ด ผลจากการศึกษานิทานของชาวจังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 11 ประเภท พบว่ามีบทบาทต่อชาวบ้าน สรุปได้ดังนี้

1. ใช้นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องมือบันเทิงใจ
2. ใช้นิทานเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ความคิดของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง
3. ใช้นิทานเป็นเครื่องปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติบางประการ
4. นิทานในเขตพื้นที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมอย่างเด่นชัด
5. มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและนิทานชาวบ้านซึ่งกันและกัน

ยุพดี จรรย์ยานนท์ (2522) ได้วิจัยนิทานชาวบ้านตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นิทานที่รวบรวมได้จากตำบลจอมพระ มีจำนวน 53 เรื่อง แบ่งตามสารัตถะตามทฤษฎีของ สมิท ทอมสัน (Smith Thomson) ได้ 13 หมวด
2. ผลจากการวิเคราะห์นิทานทั้ง 53 เรื่อง พบว่านิทานชาวบ้านได้แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของสังคมเกษตรกร ค่านิยมทางสังคมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากพุทธศาสนา และมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ในอดีต ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพชีวิตปัจจุบันแล้ว จะปรากฏความเปลี่ยนแปลงทางลักษณะสังคมไปบ้าง ทั้งนี้เพราะการผสมผสานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลางของประเทศ มีมากขึ้นไปตามสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จรัส งามสมัน (2534 : 100 - 103) วิจัยเรื่องนิทานชาวเลจังหวัดสตูล เก็บรวบรวมข้อมูลนิทานได้ 82 เรื่อง จัดแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ นิทานประเภทคติ นิทานประเภทอธิบาย นิทานประเภทมุขตลก นิทานประเภทความเชื่อ และนิทานประเภทภูมิปัญญาหรือนิทานเกี่ยวกับกำเนิดสถานที่ นอกจากนี้ยังพบว่า นิทานชาวเลจังหวัดสตูล สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรม 11 ประการ คือ ความเป็นมาของกลุ่มชน ครอบครัวและประชากร การปกครอง เศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา ภาษา การอนามัยและสาธารณสุข ศาสนาและความเชื่อ ประเพณี ศิลปะและนันทนาการ

เรไร สืบสุข และคนอื่น ๆ (2523) ร่วมกันวิจัยวรรณกรรมพื้นบ้านไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้สามารถเก็บข้อมูลประเภทนิทานได้ 43 เรื่อง จัดแยกประเภท สรุปได้ดังนี้

1. นิทานทรงเครื่อง 9 เรื่อง
2. นิทานประวัติ 1 เรื่อง
3. นิยาย 2 เรื่อง
4. ตำนาน 3 เรื่อง
5. นิทานอธิบายเหตุ 10 เรื่อง
6. นิทานเรื่องสัตว์ 5 เรื่อง
7. นิทานเรื่องผี 1 เรื่อง
8. นิทานมุขตลก 12 เรื่อง

ข้อมูลวรรณกรรมประเภทนิทานและประเภทอื่นนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่า วรรณกรรมเหล่านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
2. ความเชื่อในเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวบ้านไทยทรงดำ เช่น
 - 2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ อันได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี โชคกลางเวทมนตร์ คาถา และเครื่องรางของขลัง เป็นต้น
 - 2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา
3. ค่านิยมต่าง ๆ ของชาวบ้านไทยทรงดำ เช่น ความสามัคคี ความซื่อตรง ความกตัญญู ความประหยัด ความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ
4. สะท้อนให้เห็นประเพณีและพิธีกรรม ทั้งที่เป็นประเพณีส่วนบุคคล และที่เป็นประเพณีของส่วนรวม

วีระวัชร ปิ่นเขียน (2524) ได้วิจัยวรรณกรรมกะเหรี่ยงจากตำบลสวนผึ้ง กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี วรรณกรรมที่วิจัยเป็นวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้าน ผลจากการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. นิทานปรัมปรา 14 เรื่อง
2. นิทานท้องถิ่น 46 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยนิทานอธิบาย 4 เรื่อง นิทานความเชื่อ 21 เรื่อง นิทานเกี่ยวกับสมบัติ 1 เรื่อง นิทานคติสอนใจ 20 เรื่อง
3. นิทานเรื่องสัตว์ 2 เรื่อง
4. นิทานตลกขบขัน 8 เรื่อง

และจากการศึกษาวรรณกรรมประเภทนิทานชาวบ้านครั้งนี้พบว่านิทานกะเหรี่ยงได้สะท้อนให้เห็นสิ่งต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
2. สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น แนวทางการดำเนินชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น
3. ยึดมั่นในศาสนาและจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีการบวช การแต่งงาน และประเพณีอื่น ๆ ทั้งที่เป็นประเพณีส่วนบุคคลและประเพณีของกลุ่มชน

ธีรพงศ์ เพชรรัตน์ (2536) ศึกษา นิทานชาวบ้านของคนไทยพุทธบ้านปลายละไม รัฐไทรบุรี ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย พบว่า สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยพุทธบ้านปลายละไม 9 ประเด็น คือ 1) ด้านความเชื่อ มี 6 ประการ คือ เชื่อเรื่องเจ้าที่และเทพารักษ์ เชื่อเรื่องผีและวิญญาณ เชื่อเรื่องเวทมนตร์และไสยศาสตร์ เชื่อเรื่องวาสนาและโชคชะตาราศี เชื่อเรื่องการอธิษฐาน และเชื่อเรื่องผู้สร้างโลก 2) ด้านอาชีพ สะท้อนให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร มี 7 ประการ คือ ทำนา ทำไร่ ตัดไม้ ทำสวน ล่าสัตว์ ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ 3) ด้านการแต่งกาย สะท้อนให้เห็นว่า คนสามัญชนจะแต่งกายง่าย ๆ สะดวกต่อการทำงานและเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ส่วนคนชั้นสูงจะแต่งกายสวยงามและเครื่องประดับ 4) ด้านการละเล่น สะท้อนให้เห็น 4 ประการ คือ ขอบรั้วโนราห์ การพนัน การทายปัญหา และการเล่นนิทาน 5) ด้านประเพณี สะท้อนให้เห็น 3 ประการ คือ การแต่งงานนิยมผัวเดียวเมียเดียวและหญิงชายจะไม่มีสิทธิ์เลือกคู่ครองเอง การบวชถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ และการตายเชื่อว่าคนเมื่อตายไปแล้วจะขึ้นไปอยู่เมืองผี 6) ด้านการบริโภค สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยพุทธบ้านปลายละไม นอกจากกินข้าวเป็นอาหารหลักแล้ว ยังกินขนมจีน ต้มก่าแพ กินหมาก 7) ด้านที่อยู่อาศัย นิยมปลูก

บ้านยกพื้นสูง บู๊พื้นด้วยพากไม้ไผ่ มีนอกชานและบันไดตรงหน้าบ้าน 8) ด้านการศึกษา อบรมสั่งสอน
 คุณธรรม 10 ประการ คือ อย่ายกย่องตัวเอง ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความกตัญญู รู้จักประมาณตน จงเป็น
 ผู้ฉลาดไตร่ตรอง กรรมสนองกรรม ต้องมีความซื่อสัตย์ ให้ความอดทน รักษาสัตย์ และผู้ที่มี
 ความผิดจะเกิดความหวาดระแวง 9) ด้านการเมืองการปกครอง สะท้อนให้เห็น 4 ประการ คือ
 ยอมรับผู้นำในหมู่คณะ ยอมรับผู้นำที่มีคุณธรรม หวังผู้นำเป็นที่พึ่ง และผู้นำต้องมีผู้ติดตามหรือบริวาร
 วัฒนธรรม การดำรงชีวิต และความรู้สึกนึกคิดของคนไทยพุทธบ้านปลายละไมใน
 ภาพรวมยังเหมือนกับคนไทยในประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคใต้อยู่มาก และบางอย่างอาจจะ
 เครื่องครัดกว่าในเมืองไทยด้วยซ้ำ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า คนไทยพุทธกลุ่มดังกล่าวถือเป็นชนกลุ่มน้อย
 ในจำนวนหลายกลุ่มเชื้อชาติของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย จึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มกันรักษาและ
 สืบทอดวัฒนธรรมของตน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข แสดงว่าอาณาเขต
 ดินแดน และการปกครองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้ จึงสมควรศึกษาเป็น
 อย่างยิ่ง เพราะอย่างน้อยพวกเขาก็คือคนไทยคนหนึ่งและวัฒนธรรมเหล่านั้นก็คือมรดกของไทย
 นั้นเอง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามและเป็นวิถีชีวิตของหมู่คณะในพระราชบัญญัติ
 วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็น
 ระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติ และความมีศีลธรรมอันดีของประชาชน
 ทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่ตนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและ
 ร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

พระยาอนุমানราชธน (2513 : 2) ได้ให้ความหมายในฐานะของนักมนุษยวิทยาว่า
 วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ส่วนรวมสร้างขึ้น โดยการเรียนรู้จากกันและสืบต่อเป็นความเจริญ
 ก้าวหน้า หรืออาจจะกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อนประกอบด้วยความเชื่อ ศิลป

ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถที่มนุษย์ได้มาในฐานะ เป็นสมาชิกของสังคม
 ประสิทธิ์ กาศย์กลอน (2518 : 3 - 4) ได้แบ่งความหมายของวัฒนธรรมเป็น 2
 ประการ คือ วัฒนธรรมในความหมายกว้าง หมายถึง วิถีทางหรือแบบฉบับในการดำเนินชีวิตที่ได้
 ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้างขึ้น มีการสะสมถ่ายทอด และรักษา
 ไว้จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ดังนั้นอะไรที่เป็นผลงานและเรื่องราวของมนุษย์ต่างเป็น
 วัฒนธรรมทั้งสิ้น ส่วนวัฒนธรรมในความหมายแคบนั้น หมายถึงความเจริญอกงาม ความเป็น
 ระเบียบเรียบร้อย ความก้าวหน้า ความกลมเกลียว และการมีศีลธรรมอันดี ในความหมายนี้จึง
 จำกัดเฉพาะส่วนที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

สุพัตรา สุภาพ (2534 : 107) กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุก
 อย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่ม
 ใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ การ
 จัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุม
 และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ลักษณะของวัฒนธรรม

ลักษณะของวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ ซึ่งนักวิชาการและผู้สนใจ
 ทางด้านนี้ได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ดังนี้

พระยาอนุমানราชชน (2515 : 73) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่ามี 4 ประการ
 ประการแรกจะต้องมีการสะสม หมายถึง จะต้องมีการมีทุนเดิมอยู่ก่อนแล้วและสะสมทุนนั้นให้เพิ่มขึ้น
 เรื่อย ๆ ประการที่สอง วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุง หมายถึง ต้องรู้จักตัดแปลงและปรับปรุง
 ส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ให้เหมาะสมและถูกต้อง ประการที่สาม จะต้องมีการถ่ายทอดคือ การทำให้
 วัฒนธรรมนั้น ๆ แพร่หลายในวงกว้าง ประการที่สี่ มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นหรืออนุชนรุ่นหลัง
 ได้สืบทอดต่อไป

ชุตา จิตพิทักษ์ (2528 : 145) กล่าวไว้ในหนังสือสังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย ใน
 ลักษณะเดียวกันว่า วัฒนธรรมมีลักษณะ เป็นอนัตตา เนื่องจากไม่อยู่ภายใต้กรอบจำกัดของ

เอ็กต์บุคคลไม่พึ่งพาอาศัยบุคคลใดโดยเฉพาะ ทั้งไม่คุมรูปอยู่ชนิดตายตัวไม่ว่าจะเป็นรูปแทนหรือรูปเต็ม ถ้าเปรียบกับวัตถุแล้ว วัฒนธรรมไม่ใช่ธาตุแท้แต่เป็นสารผสมทรงตัวอยู่ได้ด้วยอาศัยเหตุปัจจัย ซึ่งหลังไหลถ่ายเทและเปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมเก่าเสื่อมสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่หยุดนิ่งมีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และสิ่งใดเป็นที่สบอัยาศัยของกลุ่มก็ย่อมเป็นที่ยอมรับและมีการถ่ายทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อไป

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525 : 91 - 93) เขียนหนังสือ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรม 4 ประการ

1. เป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้
2. เป็นมรดกแห่งสังคม
3. มีลักษณะเป็น superorganic
4. เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์

วีระ บำรุงรักษ์ (2529 : 28) เขียนบทความ วัฒนธรรมศึกษา เทคนิคการวิจัยทางวัฒนธรรม กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรม 5 ประการ คือ เป็นผลงานของมนุษย์ เป็นเอกลักษณ์ของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอยู่เสมอ มีลักษณะผสมผสานและ เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

ดร.ณิ บุญภิบาล (2530 : 11 - 12) ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส กับจังหวัดสตูล ซึ่งมีผลกระทบต่อการปกครอง กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรม 4 ประการ คือ เป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ เป็นมรดกทางสังคม เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่ละสังคม และเป็นสิ่งที่ไม่คงที่

สุพัตรา สุภาพ (2534 : 108 - 109) เขียนหนังสือ สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยมครอบครัว ศาสนา ประเพณี กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรม 4 ประการ คือ ได้มาโดยการเรียนรู้ เป็นมรดกทางสังคม เป็นแบบแผนการดำรงชีวิต และเป็นสิ่งที่ไม่คงที่

ประเภทของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน (2515 : 111) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสุขกาย เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสุขสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่ สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัว วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึงถึงสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษา วิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญาและศาสนา จรรยา ศิลป วรรณคดี กฎหมายและระเบียบ ประเพณี

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ คติธรรม เนติธรรม วัตถุธรรม และสหธรรม

ในทำนองเดียวกัน สุพัตรา สุภาพ (2518 : 120) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมมี 2 ประเภท คือ ประเภทแรก วัฒนธรรมด้านวัตถุ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น บ้าน ยานพาหนะ เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ประเภทที่สอง ได้แก่ วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ หมายถึง ค่านิยม อุดมการณ์ แนวคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณี การปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ความสนใจ ทักษะคติ ความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ จุมพล หนิมพานิช (2526 : 140) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประการ คือ "วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย วัฒนธรรมทางสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติตามมารยาทในสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมายซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจ และอารมณ์ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต"

รัชนีกร เศรษฐ (2532 : 7) เขียนหนังสือ โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย แบ่ง วัฒนธรรมเป็น 9 ประเภท คือ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการพักผ่อน วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการสื่อความหมาย วัฒนธรรมเกี่ยวกับการจราจรขนส่ง วัฒนธรรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสวงหาความสุขทางใจ

ความสำคัญของวัฒนธรรม

ความสำคัญของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นรูปแบบของสังคมที่มีเสถียรภาพ หากสังคมใดมีวัฒนธรรม ย่อมทำให้สังคมนั้นขาดเอกภาพ ดังที่ จุมพล หนีมพานิช (2526 : 137) กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความเป็นปึกแผ่น สร้างหรือจัดรูปแบบความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม"

สนม ครุฑเมือง (2529 : 71) เขียนบทความเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้านในดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือที่กำลังสูญหาย กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมนอกจากเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแล้ว ยังเป็นเป้าหมายรวมจิตใจอันก่อให้เกิดความสามัคคีและความสันติสุข ตลอดจนเป็นภาพสะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2515 : 5) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า การที่คนเราเหมือนคนอื่น ๆ นั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น การมองเห็นการกระทำของสตรีระ แต่การที่จะมองเห็นอะไร อย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ย่อมทำให้ความหมายต่างกันไปด้วย ตัวอย่างการมองดวงจันทร์ของคนในแต่ละส่วนของโลกจะมองเห็นสิ่งที่อยู่ในดวงจันทร์แตกต่างกัน เช่น คนไทยมองเห็นกระต่าย ส่วนคนอเมริกาเห็นเป็นมนุษย์ผู้ชาย เป็นต้น ส่วนการสร้างที่อยู่อาศัย การบริโภค การประกอบอาชีพ การแต่งกาย เหล่านี้เป็นผลมาจากวัฒนธรรมทั้งสิ้น

วีระ บำรุงรักษ์ (2531 : 15) กล่าวว่า "วัฒนธรรม คือ ชีวิตของชาติที่ได้ดำเนินต่อกันมาจากอดีต จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของสมาชิกทุกคนในชาติหรือเผ่าพันธุ์เดียวกัน" ความสำคัญต่าง ๆ จำแนกได้โดยสรุป ดังนี้

1. วัฒนธรรมช่วยให้เรารู้จักชีวิตอันยาวนานของชาติและความยาวนานนี้เองนับเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของเผ่าพันธุ์ ซึ่งสามารถผ่านอุปสรรคนานาประการเพื่อรักษาเผ่าพันธุ์ให้ยั่งยืน และการเรียนรู้การสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการไว้ให้ลูกหลานยุคต่อมาสามารถอาศัยวัฒนธรรมอันยาวนานและมีอยู่มากมายมาใช้แก้ปัญหาในยุคปัจจุบัน

2. วัฒนธรรมช่วยให้เราทราบถึงความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ของเผ่าพันธุ์ และได้นำมาเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ป
PN
3437
4630

19 ก.ค. 2539
3940652

สำนักหอสมุด

3. วัฒนธรรมช่วยให้เราเข้าใจจักตนเอง ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของสังคม
4. วัฒนธรรมของชาติใด ย่อมบ่งบอกพื้นฐานความเป็นมาในทุกเรื่องของชาตินั้น
5. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของมนุษย์
6. วัฒนธรรมเป็นเครื่องบอกทิศทางในการสร้างเสริมและพัฒนาสังคม
7. วัฒนธรรมคือชุมทรัพย์อันมหาศาลของเผ่าพันธุ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชีวิตของมนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาอยู่เสมอ และมีความต้องการใหม่ ๆ ในสภาพที่เป็นจริง
8. ความเจริญของวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญของชาติ กล่าวคือ หากวัฒนธรรมอันสืบทอดมาแต่เสื่อมสูญหายและหมดสิ้นไม่มีร่องรอย ความเป็นชาตินั้นก็จะหมดไปด้วย
9. วัฒนธรรมช่วยให้เผ่าพันธุ์เป็นมิกแผ่น มีความมั่นคง เพราะคนในวัฒนธรรมเดียวกันย่อมเข้าใจกันได้ง่าย

ณรงค์ เส็งประชา (2531 : 17) เขียนหนังสือ สังคมวิทยา กล่าวถึง ความสำคัญของวัฒนธรรม 4 ประการ คือ ช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม และช่วยให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนี้มีรายละเอียดดังนี้

สุดปรารถนา กาญจนสิมาพันธ์ ศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมไทยในหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กอายุ 12 - 14 ปี ที่ชนะการประกวดจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2533 ผลการศึกษาปรากฏว่า วัฒนธรรมไทยที่คณะกรรมการวัฒนธรรมและสนเทศอาเซียนลงความเห็นว่าจะมีในหนังสือบันเทิงคดี สำหรับเด็ก 5 หัวข้อ คือ ชีวิตในครอบครัว อาชีพ การเล่น เทศกาลและพิธีการ และวรรณกรรมพื้นบ้านนั้น วัฒนธรรมในด้านอาชีพปรากฏอยู่ในหนังสือบันเทิงคดี ทั้ง 35 เรื่อง ส่วนวัฒนธรรมในด้านชีวิตในครอบครัวปรากฏใน 33 เรื่อง การเล่นปรากฏใน 20 เรื่อง เทศกาลและพิธีการปรากฏใน 17 เรื่อง และวรรณกรรมพื้นบ้านปรากฏอยู่น้อยที่สุด คือ 16 เรื่อง

หนังสือบันทึกคดีสำหรับเด็กอายุ 12 - 14 ปี ที่คณะกรรมการประกวดจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ.2525 - พ.ศ.2533 ที่นำมาพิจารณานี้ บางเล่มมีการสอดแทรกวัฒนธรรมน้อยมาก นั้นย่อมแสดงว่าผู้เขียนและคณะกรรมการพิจารณาตัดสินให้ความสำคัญในเรื่องนี้น้อยกว่าองค์ประกอบในด้านอื่น ๆ

สัญญา วัชรพันธ์ (2535) ได้ศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระเดือน 11 ของชาวสงขลา ผลการวิจัยปรากฏว่า วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของชาวสงขลา ได้ปรากฏสะท้อนให้สามารถศึกษาวิจัยได้จากประเพณีลากพระเดือน 11 เช่น วัฒนธรรมด้านความเชื่อและศาสนา วัฒนธรรมด้านศิลปกรรม วัฒนธรรมด้านการคมนาคม วัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมด้านการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น วัฒนธรรมดังกล่าวนี้เป็นวัฒนธรรมสะท้อนถึงวิถีชีวิตตามสภาพความเป็นจริงของสังคมในท้องถิ่น จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การวิจัยยังปรากฏว่า ประเพณีลากพระเดือน 11 เป็นประเพณีที่ชาวสงขลาได้ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมานานแล้ว เช่น ประเพณีที่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาควบคู่กับท้องถิ่นมาหลายยุคสมัย และเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อท้องถิ่นหลายประการ เช่น เป็นประเพณีที่เป็นศูนย์กลางการพบปะของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน และแต่ละชุมชน เป็นศูนย์รวมในการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้าน เป็นศูนย์รวมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ประเพณีลากพระเดือน 11 ของชาวสงขลา จะมีการวางแผนเตรียมอุปกรณ์กันในระยะยาว ส่วนประกอบที่สำคัญของเรือพระที่นั่ง พระลาก บุษบก (ยอดนม) เครื่องประโคม (กลองระฆัง) และต้ม เป็นต้น ส่วนกิจกรรมประกอบที่สำคัญของประเพณีก็คือ การร่วมกันสร้างน้ำพระลาก การร่วมกันลากเรือพระซึ่งเชื่อว่าได้บุญ การถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุที่ไปกับเรือพระ และการละเล่นศิลปะพื้นเมืองเพื่อความสนุกสนาน ฯลฯ ในอดีตนั้นการจัดประเพณีลากพระเดือน 11 จะเน้นความสำคัญอยู่ที่ความร่วมมือและความศรัทธาของชาวบ้าน แต่ในปัจจุบันลักษณะดังกล่าวจะมีความคลี่คลายไป เนื่องจากอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการพัฒนาประเพณีลากพระเดือน 11 ไปในทางที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้วย แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายหลักของประเพณีลากพระเดือน 11 ก็ยังคงปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดตลอดมา คือ เป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่า เป็นการต้อนรับพระพุทธเจ้า

ปกรณ์ พงศ์จันทร์เสถียร (2537) ศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติของชื่อหมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ประวัติของชื่อหมู่บ้านจำนวน 163 ชื่อ และได้จำแนกประเภทตามประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านเป็น 11 ประเภท ดังนี้ ชื่อตามแหล่งน้ำ 35 ชื่อ ชื่อตามที่ตั้งและทิศทาง 27 ชื่อ ชื่อตามที่ดิน 25 ชื่อ ชื่อตามป่าทุ่ง 16 ชื่อ ชื่อตามพันธุ์ไม้ 16 ชื่อ ชื่อตามอาชีพ 12 ชื่อ ชื่อตามชื่อคนและที่เกี่ยวข้องกับคน 9 ชื่อ ชื่อตามนิทาน ตำนาน 9 ชื่อ ชื่อตามสิ่งก่อสร้าง 8 ชื่อ ชื่อตามมงคลนาม 5 ชื่อ ชื่อตามชื่อวัด 1 ชื่อ ประวัติของชื่อหมู่บ้านประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ มีวัฒนธรรมดั้งเดิมปรากฏให้เห็นชัดเจนหลายประการ ได้แก่ วัฒนธรรมด้านการเลือกทำเลที่อยู่อาศัย ชาวบ้านจะเลือกใกล้แหล่งน้ำ ที่ดอน ป่าไม้ ทุ่งหญ้า และบริเวณเส้นทางคมนาคม ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการดำรงชีวิต วัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ อาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ การประมง นอกจากนี้มีอาชีพการค้าขาย วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทาง ความเชื่อเรื่องทรัพย์สินสมบัติอยู่ในแหล่งน้ำ ความเชื่อเรื่องการได้บุญกุศลจากการสร้างศาลา และความเชื่อเรื่องความหมายของคำ ในการตั้งชื่อหมู่บ้านชาวบ้านนิยมใช้คำที่มีความหมายที่เป็นมงคล วัฒนธรรมด้านการคมนาคม การคมนาคมสมัยนั้นทางน้ำ ได้แก่ เรือพาย เรือสำเภา ทางบกได้แก่ ทางเท้า ทางรถยนต์ และทางรถไฟ วัฒนธรรมด้านประเพณี ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า และประเพณีบวชนาค วัฒนธรรมด้านการใช้ภาษา ลักษณะของคำที่ใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านมีตั้งแต่คำพยางค์เดียว ถึง 4 พยางค์ แต่ชาวบ้านนิยมตั้งชื่อเป็นคำ 2 พยางค์ จากชื่อหมู่บ้าน 163 ชื่อ มีชื่อเป็นคำ 2 พยางค์ ถึง 108 ชื่อ ลักษณะของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อ ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย จากชื่อหมู่บ้าน 163 ชื่อ มีชื่อเป็นภาษาไทยถึง 146 ชื่อ ส่วนน้อยเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาจีน สำหรับภาษาจีนมีเพียงภาษาละหนึ่งชื่อเท่านั้น ชนิดของคำส่วนใหญ่เป็นคำนาม ส่วนน้อยเป็นคำกริยา คำวิเศษณ์ และคำบุพบท

บุญช่วย เท่อารุง (2537) ศึกษาวัฒนธรรมชาวบ้านกรูคู อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมของชาวบ้านกรูคูส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงในระบบเครือญาติ และครอบครัวผู้อาวุโส หรือเจ้าโคตรของตระกูลจะเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุด จะเป็น

ผู้ตัดสินใจปัญหาสำคัญ ผู้ที่เป็นเชยของตระกูล จะมีลำดับที่ต่ำสุดของตระกูล สภาพเศรษฐกิจของชาวบ้าน ขึ้นอยู่กับการเกษตรกรรม คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นยังมีการไปรับจ้างเป็นกรรมกรก่อสร้างในตัวจังหวัด ร้านค้าในหมู่บ้านจะรับสินค้าจากภายนอกมาจำหน่ายในหมู่บ้าน การปกครองมีอธิปไตยประจำหมู่บ้าน ห้ามสี่ข้าววันพระ ห้ามนำพินเข้าหมู่บ้านในวันพระ ศาสนาและความเชื่อ มีการนับถือศาสนาพุทธ เชื่อโชคกลางตามพิธีพราหมณ์ นับถือผีบรรพบุรุษ ผีมเหสักข์ของบ้าน คือ เจ้าปู่แทนคำเหลือง มีการทำพิธีในเดือน 4 ก่อนการปักดำและเดือน 11 ก่อนการเกี่ยวเกี่ยว มีหมอเหยา ทำพิธีให้กับผู้ป่วยในการรักษาโรค ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้าน คือ ภาษากะเลิง

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ชาวบ้านกรูคูมีการติดต่อกับกลุ่มต่างชาติพันธุ์อื่นโดยการแต่งงาน ในอดีตชายชาวกะเลิงบ้านกรูคูจะแต่งงานกับหญิงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ย้อ ผู้ไท และจะรับมาเป็นสะใภ้ ปัจจุบันการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ของชายและหญิงชาวกะเลิงบ้านกรูคู กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น จะเห็นได้เด่นชัดมากกว่าในอดีต ผู้ที่เข้ามาอยู่บ้านกรูคูโดยการแต่งงานจะรับและปฏิบัติกิจกรรมความเชื่อไม่ขัดแย้งกับชาวกะเลิงบ้านกรูคู กิจกรรมที่ชาวบ้านกรูคูมีส่วนร่วมทุกครัวเรือน คือ การเลี้ยงเจ้าปู่แทนคำเหลือง ในเดือน 4 และเดือน 11 โดยมีการเสียเงินครัวเรือนละ 2 บาท ภาษาพูดที่ใช้ในครอบครัวที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างกันจะมีการใช้ภาษาตามชาติพันธุ์เดิม ในรุ่นลูกจะใช้ภาษากะเลิงติดต่อในครอบครัว และกับคนในหมู่บ้าน

หรน หัสมา (2533) ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวไทยที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรม ความเชื่อและศาสนา ชาวไทยในเรื่องไสยศาสตร์เครื่องรางของขลัง และนับถือพุทธศาสนามาช้านานตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เกิดประเพณี อันเป็นผลมาจากความเชื่อและศาสนาขึ้นหลายอย่างในสังคมไทย เช่น ประเพณีการทำบุญตักบาตร ประเพณีการบวช เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวไทยได้เป็นอย่างดี วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัยพบว่า การสร้างที่อยู่อาศัยของคนไทยสมัยก่อนมี 4 ลักษณะคือ เรือนแพ เรือนเครื่องผูก เรือนเครื่องลับ และเรือน 2 ชั้น โครงสร้างก่ออิฐหินปูน บ้านเรือนของคนไทยส่วนใหญ่เป็นแบบเรือนไทย วัฒนธรรมการแต่งกายคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมสวมเสื้อ นุ่งผ้าโจงกระเบน สุกภาพสตรีใช้ผ้าสไบ หรือผ้าคาดอก เด็กอายุประมาณ 1 - 8 ปี นิยมเปลือยกาย แต่มีเครื่องประดับหลายอย่าง เช่น ลูกบิด กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า เป็นต้น

วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของไทยเป็นที่ราบเหมาะแก่การเกษตรกรรม และบางส่วนของประเทศติดต่อกับฝั่งทะเล จึงทำให้คนไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ การทำสวน ทำนา ทำไร่ และมีการประกอบอาชีพประมง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ และล่าสัตว์ป่า วัฒนธรรมการคมนาคม การคมนาคมติดต่อกันของชาวไทยที่สะดวกที่สุดในสมัยนั้น ได้แก่ การเดินเท้า และใช้วัวเทียมเกวียน ไม้เท้า ไม้ เป็นพาหนะในการเดินทาง ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลำคลองใช้เรือเป็นพาหนะ เช่น เรือแจว เรือพาย เรือกรรเชียง และเรือใบ เรือสำเภา เรือกลไฟ ซึ่งใช้ในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทรรศน์

ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกทรรศน์ มีรายละเอียดดังนี้

จำเริญ แสงดวงแข (2523 : 133) ได้ศึกษาโลกทรรศน์ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กของชาวไทยภาคใต้ที่นับถือศาสนาพุทธ เมื่อปี พ.ศ.2523 โดยรวบรวมเพลงกล่อมเด็กในภาคใต้จากเอกสาร แถบบันทึกเสียง และการเก็บข้อมูล ภาคสนามในพื้นที่ต่าง ๆ การศึกษาครั้งนี้ จำเริญ แสงดวงแข ได้กำหนดแนวทางการศึกษาโลกทรรศน์ไว้ 3 ประเด็น มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. โลกทรรศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์จำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

1.1 โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อบุคคลตามสภาพของเพศ โลกทรรศน์ด้านนี้ เพศหญิงนอกจากให้มีคุณสมบัติในความเป็นกุลสตรีที่ดีงามแล้วยังมีความประสงค์ให้สตรีเป็นแม่ศรีเรือนและทำหน้าที่เป็นผู้ตามที่ดี สำหรับเพศชายมุ่งหมายให้มีลักษณะเป็นผู้นำ

1.2 โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อสถาบันครอบครัว ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าคู่สมรสควรมีสักดิ์ฐานะเสมอกัน มีวัยใกล้เคียงกัน ชีวิตการครองเรือนที่ดีนั้นสามีควรเป็นผู้นำ ภรรยาต้องจงรักภักดีต่อสามี แต่สามีอาจมีภรรยาได้หลายคน สังคมจะไม่ลงโทษผู้มีอนุภรรยาแต่จะดูถูกสตรีที่ได้สามีของผู้อื่น นิยมการสืบทอดงานตามประเพณี สังคมไทยภาคใต้เป็นสังคมแบบเครือญาติ ดังนั้นการยอมรับในวัยวุฒิจึงมีมาก บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร บุตรสาวต้องอยู่ในโอวาทของบิดามารดา

อย่างเคร่งครัด บุตรชายควรเป็นที่พึ่งของบุพการีได้ ญาติผู้ใหญ่มีหน้าที่อุปการะญาติผู้น้อย ญาติผู้น้อยควรเชื่อฟังญาติผู้ใหญ่และมีความกตัญญู

1.3 โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อสถาบันทางศาสนา ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าบุรุษควรบวชเรียนเมื่อถึงวัยและควรบวชก่อนเข้าพิธีสมรส และเนื่องจากวัดเป็นสถานที่ให้ความรู้จึงนับว่าวัดเป็นแหล่งสร้างผู้นำในสังคมอีกประการหนึ่งด้วย สถาบันศาสนาจึงอยู่ในความเพ่งเล็งของประชาชน ถ้าบุคคลในสถาบันศาสนาประพฤติผิดจากแนวปฏิบัติก็จะถูกตำหนิ และบุคคลในสังคมทุกคนมีหน้าที่ทะนุบำรุงศาสนา

1.4 โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและข้าราชการ โลกทรรศน์ที่ชาวไทยภาคใต้มีต่อกลุ่มชนนี้มีลักษณะชัดเจนอยู่ในตัวเอง ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าข้าราชการเป็นชนชั้นสูงกว่าตน มีเกียรติมีฐานะ แต่ไม่ได้ยกย่องว่าข้าราชการเป็นผู้มีคุณธรรม เมื่อจะคบค้าสมาคมก็ไม่เป็นที่สะดวกใจ ชาวไทยภาคใต้เกลียดกลัวเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง แต่ยอมรับว่าแหล่งปกครองเป็นแหล่งความเจริญและวัฒนธรรม ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าระบบราชการเป็นระบบของการกดขี่และการประจบสอพลอ แต่เห็นว่าการเป็นภรรยาของข้าราชการมีความสุขกว่าเป็นภรรยาของประชาชนธรรมดา

1.5 โลกทรรศน์ที่บุคคลมีต่อมาตุภูมิ ชาวไทยภาคใต้มีความผูกพันกับถิ่นกำเนิดเป็นอย่างมาก รักถิ่นกำเนิดและพอใจอยู่ร่วมกับคนถิ่นเดียวกัน บุรุษนิยมเดินทางออกนอกถิ่นมากกว่าสตรี ชาวไทยภาคใต้ไม่รังเกียจคนต่างถิ่นและต่างชาติซึ่งมาตั้งรกรากอยู่ในถิ่นของตน และเห็นว่าหน้าที่ในการปกป้องมาตุภูมิเป็นของบุรุษทุกคน

2. โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าธรรมชาติเป็นสิ่งงดงามน่าพิศวง มีคุณค่าต่อชีวิตของตน เพราะปัจจัยในการดำรงชีวิตทั้ง 4 ประการ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ล้วนแต่เกิดผลผลิตของธรรมชาติทั้งสิ้น และมองว่าธรรมชาติมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของธรรมชาติ เช่น เชื่อว่าต้นไม้บางชนิดจะมีวิญญาณสิงสู่ เชื่อในเรื่องของทิศทาง วัน เดือน ปี ซึ่งเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์และวิถีชีวิตของมนุษย์

3. โลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้จำแนกลักษณะความสัมพันธ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แนวคิดด้านไสยศาสตร์ และแนวคิดด้านศาสนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

3.1 แนวคิดด้านไสยศาสตร์ ชาวไทยภาคใต้ถือว่า มีสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นเจ้าของธรรมชาติ เชื่อในคำสาบานและการบนบานศาลกล่าว เชื่อในคาถาอาคม มีความศรัทธาในการใช้พิธีกรรมทางคุณไสยกระทำสิ่งที่ทำให้คุณให้โทษแก่ตนเองหรือผู้อื่น และมีความเชื่อในเรื่องพรหมลิขิต

3.2 แนวคิดด้านศาสนาชาวไทยภาคใต้เชื่อในเรื่องชาติภพและเชื่อว่ากรรมสามารถส่งผลไปยังชาติภพอื่นได้ ผู้ที่ทำบาปจะตกนรก ผู้ที่ทำบุญจะได้ไปสวรรค์ เน้นการปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีมากกว่าการศึกษาปรัชญาพุทธศาสนา และยึดมั่นในวัตถุมากกว่าพระธรรม เช่น ยึดเอาพระพุทธรูปเป็นเครื่องรางของขลัง มีความใฝ่ฝันเกี่ยวกับยุคในอุดมคติ คือ ยุคพระศรีอาริย์และยอมรับแนวคิดเรื่องนิพพาน

สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคนอื่น ๆ (2523) ได้ทำการศึกษาโลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ โดยวิธีประชุมปฏิบัติการที่ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เมื่อวันที่ 25 - 29 ตุลาคม พ.ศ.2520 และวันที่ 4 - 6 มิถุนายน พ.ศ.2521 การศึกษาครั้งนี้ใช้วัฒนธรรมทางภาษา การละเล่น วรรณกรรม ความเชื่อศาสนา จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในภาคใต้เป็นแหล่งข้อมูลซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผลการศึกษาโลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ทั้ง 3 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์

ภาพรวมของโลกทรรศน์ประเด็นนี้ เพศหญิงคือเพศที่ถูกคาดหวังให้มีคุณสมบัติของกุลสตรีอย่างครบถ้วน แต่ในขณะเดียวกัน เพศหญิงกลับถูกระแวงในการเป็นเพศที่รักษาความลับไม่ได้ และสำหรับกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยกย่อง นอกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการด้านต่าง ๆ แล้ว ศิลปินนับว่า ได้รับความนิยมนยกย่องว่าเป็นผู้มีเกียรติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพโนรา ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเน้นหนักในด้านความมีคารวะธรรม เช่น การเคารพผู้อาวุโส

การกตัญญูกตเวที นอกจากนี้ชาวไทยภาคใต้ยังมีโลกทรรศน์ที่ยึดมั่นต่อประเพณีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาอย่างจริงจัง นิยมความจริงใจ ตรงไปตรงมา มีความรักต่อพวกพ้องรัก ความสนุกสนาน นิยมความเป็นอิสระและห่วงหาในสิทธิเสรีภาพ ยอมรับในศักดิ์ศรีของข้าราชการ แต่ไม่ยกย่องคุณธรรมของข้าราชการนิยมยกย่องผู้มีฐานะดีและมีศักดิ์ตระกูลสูง เป็นต้น

2. โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ

ชาวไทยภาคใต้ตระหนักในคุณค่า เห็นคุณประโยชน์และโทษจากธรรมชาติอย่าง ลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเร้นลับที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของธรรมชาติและมีความเชื่อว่าสัตว์และพืชบางชนิดมีชีวิตจิตใจเหมือนมนุษย์

3. โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ชาวไทยภาคใต้มีความเชื่อในเรื่องเร้นลับที่ยากต่อการพิสูจน์อย่างจริงจัง เช่น เชื่อในเรื่องภูตผีปิศาจ เชื่อเรื่องภพเรื่องชาติหลังความตายว่ามีจริง เชื่อในเรื่องอำนาจเร้นลับ จากคาถาอาคมและมีความเชื่อในเรื่องโชคกลางต่าง ๆ

อร่ามจิต ชิดช่วง (2531 : 125) กล่าวว่า โลกทรรศน์ของแต่ละกลุ่มชนเป็นผลที่เกิด หรือหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น การศึกษาโลกทัศน์เป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการ ศึกษาวิถีชีวิตและค่านิยม แหล่งที่จะศึกษาโลกทรรศน์ ได้แก่ ภาษา การละเล่น วรรณกรรม ความเชื่อและศิลปกรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเกิดจากการสร้างสมทางศาสนา อาชีพ สภาพแวดล้อม และการศึกษาอบรม ดังนั้น โลกทรรศน์ของบุคคลในสังคมหนึ่งจึงแตกต่างจากโลกทรรศน์ของอีก สังคมหนึ่ง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2521 : 5) ให้ความหมายว่า โลกทรรศน์คือ แนวความคิดรวบยอด ในการสนองตอบต่อโลกหรือจักรวาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง โลกทรรศน์คือ เนื้อหาสาระทาง วัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละคน ในลักษณะที่เน้นระบบของความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่มีต่อ ระเบียบของธรรมชาติและระบบของจักรวาล โดยเฉพาะต่อสิ่งที่มีอิทธิพลและที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ในสังคมนั้น

ธวัช ปุณโณทก (2525 : 401) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์โลกทรรศน์จากวรรณกรรม อีสาน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบควบคู่ไปกับวรรณกรรมของภาคกลาง ประเด็นที่ตั้งคือ โลกทรรศน์

ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ โลกทรรศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ โลกทรรศน์เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง และ โลกทรรศน์เกี่ยวกับโลกและจักรวาล

สุเทพ สุนทรเกษม (2511 : 162 - 163) กล่าวถึงโลกทรรศน์ว่า โลกทรรศน์ เป็น เครื่องเตือนให้ระลึกถึงหน้าที่ของศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้แสดงความกตัญญูและ สำนึกในเรื่องเศรษฐกิจ เพื่อเป็นพื้นฐานสร้างความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงแก่สังคม โลกทรรศน์ จึงมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม เพราะเป็นพื้นฐานทางพฤติกรรมอันส่งผลมาจากความรู้สึกนึกคิด ภายในของมนุษย์

สุภาพร วิสารทวงศ์ (2529) ศึกษาวรรณกรรมไทยเข้าจากตำบลผาซำน้อย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบโลกทรรศน์ของชาวไทยเข้าที่มีต่อมนุษย์ โลกทรรศน์ของชาวไทยเข้าที่มีต่อ ธรรมชาติ และ โลกทรรศน์ของชาวไทยเข้าที่มีต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ซึ่งผลการศึกษาวิเคราะห์ ด้านโลกทรรศน์ที่มีต่อมนุษย์พบว่า ชาวไทยเข้าต้องการมีฐานะดีและยกย่องคนมีฐานะ ทำให้มีความ ขยันขันแข็งในการทำงาน มีความอดทน กล้าหาญ ส่วนระบบครอบครัวชาวไทยเข้ามีโอกาสเลือก คู่ครองด้วยตนเอง และมีความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังนิยมคนที่มีคุณธรรม มีความเอื้อเพื่อ เพื่อแม่ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้มีพระคุณ มีเมตตาธรรม และรักความสนุกสนาน รักความสะอาด ส่วน โลกทรรศน์ที่มีต่อธรรมชาติย่อมมีสาเหตุ จึงพยายามหาคำตอบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้มี ความเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ทุกแห่ง ด้านโลกทรรศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวไทยเข้าเชื่อเรื่องผี ขวัญ และการสะเดาะเคราะห์ และเชื่อเรื่องชาติภพ สวรรค์ ภูมิแห่งกรรม พรหมลิขิต คาถาอาคม ดวงชะดาราาศี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอิทธิพลจากศาสนาพุทธของชาวไทยล้านนา

จตุรรัตน์ รัตนากร (2535) ได้ศึกษาโลกทรรศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน ผลการศึกษาพบว่า สตรีต้องรักษานวลสงวนตัว มีคุณสมบัติเป็นกุลสตรีและควรมีคู่ครองเมื่อถึงวัยอันควร ส่วนบุรุษต้องมีความรู้ กล้าหาญ ขยัน และมีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ ชาวอีสานเคารพยกย่อง ผู้อาวุโส รังเกียจผู้ว่างตนไม่เป็นไปตามวัย บุตรจะต้องเคารพเชื่อฟังและตอบแทนพระคุณของบิดา มารดา พี่น้องควรรักและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองในสังคมจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ยึดมั่น ในชีวิตของบ้านเมืองตน มีความยุติธรรม ไม่ข่มเหงประชาชน ส่วนผู้ใต้ปกครองต้องเคารพ เชื่อฟัง ซื่อสัตย์ และไม่ทำตนดีเสมอเจ้านาย โลกทรรศน์ของชาวอีสานที่มีต่อธรรมชาติเห็นว่า

ธรรมชาติมีคุณค่าต่อมนุษย์ แต่ขณะเดียวกันก็เห็นว่าธรรมชาติก็มีโทษภัยต่อมนุษย์ ส่วนโลกทรรศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวอีสานเห็นว่า แถนคือผีที่ยิ่งใหญ่กว่าผีทั้งหลาย และมีลักษณะเป็นเทวดามากกว่าผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวอีสานคิดว่าช่วยปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้ร่มเย็นเป็นสุข คือ เทวดาอารักษ์ และแม่เหล็กดีหลักเมือง เมื่อจะประกอบพิธีหรือมีงานในบ้าน ชาวอีสานจะบอกกล่าวแก่ผีค้ำหรือผีเรือน ผีที่รักษาข้าวกล้าในนาคือผีตาแฮก ชาวอีสานเห็นว่าเวทมนต์คาถา อำนาจประโยชน์ให้หลายประการ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับวันเวลาหรือฤกษ์ยามเมื่อจะกระทำการที่สำคัญ ส่วนคติทางพุทธศาสนานั้น ชาวอีสานยอมรับแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม บาปบุญ มีความใฝ่ฝันถึงยุคในอุดมคติ และยอมรับว่านิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา เชื่อเรื่องผีसांगเทวดา ไสยศาสตร์ และโชคกลาง

แสงเพชร สุพร (2535) ได้ศึกษาโลกทรรศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์โซ่ที่บ้านหนองยาง อำเภอตงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นการศึกษาแนวคิดของกลุ่มชนที่เป็นชนกลุ่มน้อย ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์โซ่มีถิ่นเดิมอยู่บริเวณเมืองตะโปนหรือเซโปน ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ชาวโซ่กลุ่มนี้ได้อพยพเข้าสู่อีสานเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2359 ซึ่งได้อพยพเข้ามาโดยการเดินเท้าข้ามแม่น้ำโขงตรงบริเวณแก่งกะเบา โลกทรรศน์ที่มีต่อมนุษย์และสังคมนั้นพบว่า ชาวโซ่มีความผูกพันกับครอบครัว กลุ่มเครือญาติและเผ่าพันธุ์ของตนเองมากกว่ากลุ่มอื่น ให้ความสำคัญในระบบอาวุโส ไม่นิยมนำบุคคลนอกเผ่ามาเป็นผู้นำ ยึดถือขนบนิยมเป็นหลักในการปฏิบัติ มีการแต่งงานเมื่ออายุยังน้อย มีบุตรมากและไม่นิยมการวางแผนครอบครัว โลกทรรศน์ที่มีต่อธรรมชาติ พบว่า ชาวโซ่ให้ความสำคัญ มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติและระบบนิเวศน์วิทยา โดยให้ความรักแก่ธรรมชาติ เชื่อว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้นเป็นส่วนต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งถ้าหากร่างกายของมนุษย์ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งชีวิตของมนุษย์ก็จะแตกดับสลายไป ส่วนโลกทรรศน์ต่อศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า ชาวโซ่มีความเกี่ยวพันกับพุทธศาสนา ในด้านการศึกษานั้น ผู้ชายจะเรียนอักษรธรรม มีการทำบุญในพุทธศาสนาควบคู่กับการนับถือผีตามความเชื่อในเรื่องวิญญาณซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นอกจากนี้ชาวโซ่ยังมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา ขวัญและไสยศาสตร์

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปเป็นเกณฑ์ที่จะนำมาศึกษานิทานพื้นบ้านของจังหวัดเลย เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

ศึกษาด้านวัฒนธรรม ได้แก่

1. วัฒนธรรมด้านความเชื่อ
2. วัฒนธรรมด้านอาชีพ
3. วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย
4. วัฒนธรรมด้านการละเล่น
5. วัฒนธรรมด้านประเพณี
6. วัฒนธรรมด้านการบริโภค
7. วัฒนธรรมด้านครอบครัวและที่อยู่อาศัย
8. วัฒนธรรมด้านการศึกษา
9. วัฒนธรรมด้านการปกครอง

ศึกษาด้านโลกทรรศน์ ได้แก่

1. โลกทรรศน์ที่มีมนุษย์มีต่อมนุษย์
2. โลกทรรศน์ที่มีมนุษย์มีต่อธรรมชาติ
3. โลกทรรศน์ที่มีมนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ